

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Ковальова-Гончарюк Л. О., orcid.org/0000-0002-0254-797X

У статті охарактеризовано підходи науковців до проблеми формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва. На підставі аналізу та узагальнення наведених джерел інструментально-виконавську майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва визначено інтегративною характеристикою, системою інструментально-виконавських знань, умінь і навичок, психічних процесів і якостей особистості, що забезпечує успішне виконання професійно-педагогічних завдань, зокрема, пов'язаних із інтерпретаторською творчістю, дає змогу фахівцям успішно формувати професійні завдання на уроках музичного мистецтва, виходячи з ситуації, та успішно їх розв'язувати, відповідно до поставлених цілей.

Ключові слова: інструментально-виконавська майстерність, майбутні учителі музичного мистецтва, професійна підготовка.

THE PROBLEM OF FORMATION OF INSTRUMENTAL AND PERFORMING SKILLS OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC IN PEDAGOGICAL RESEARCH

Kovalova-Honchariuk L. O.

The article describes scholars' approaches to the problem of formation of instrumental and performing skills of future music teachers. Based on the analysis and summary of the mentioned sources, instrumental and performance skills of future music teachers are defined as an integrated feature, a system of instrumental and performance knowledge and skills, mental processes and character traits of an individual that contribute to a successful implementation of professional and teaching tasks, in particular, related to interpretation creativity. It also allows specialists to successfully set profession-related tasks during music classes and fulfil them according to the established objectives. It is proved in the article that the formation of readiness to instrumental and performance skills among future music teachers is an essential issue of modern music pedagogy in higher education institutions. It is higher education institutions where the fundamentals of instrumental and performance culture and skills are formed. They contribute to professional excellence and readiness to a future occupation. Such readiness allows a young teacher and musician to feel confident while performing professional tasks. The article defines the instrumental and performance skills of future music teachers as a component of this readiness. The article says that students should be able to choose the most interesting, artistically perfect musical material. The future teacher of music art also needs to have a method of independent work on a piece of music. He must professionally perform individual voices, phrases, periods; know the features of rhythmic, articulatory, dynamic, stylistic organization of musical material; overcoming executive and technical difficulties, etc. The importance of independence for the formation of performing skills of future music teachers is indicated.

Keywords: instrumental and performing skills, future teachers of music, professional training.

Формування в майбутніх педагогів готовності до інструментально-виконавської діяльності є важливою проблемою сучасної музичної педагогіки вищої школи. Саме в закладах вищої освіти у процесі навчання закладаються основи інструментально-виконавської культури та майстерності, що сприяють професійній досконалості та готовності до майбутньої діяльності. Така готовність дозволяє молодому педагогу-музиканту впевнено почувати себе у професійній діяльності [6]. Уважаємо, що інструментально-виконавська майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва, безперечно, є складовою цієї готовності. Сучасна підготовка педагогічних кадрів на перше місце ставить формування професіоналізму, майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва, їхнього творчого підходу до навчально-виховного процесу [14].

Проблему інструментально-виконавської майстерності фахівців та її формування науковці досліджували в різних аспектах. Окремі аспекти проблеми формування інструментально-виконавської майстерності знайшли відображення в багатьох працях, присвячених питанням професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (О. Абдулліна, Л. Арчажнікова, Н. Мозгальова, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.). Зокрема, ученими розглянуто питання формування виконавських умінь (І. Гринчук, В. Крицький, В. Муцмахер та ін.), виконавської (М. Давидов, Т. Юник та ін.) та педагогічно-виконавської майстерності (І. Мостова та ін.), музично-педагогічної (В. Мішеченко, С. Деніжна та ін.) і музично-виконавської культури (Н. Згурська та ін.), індивідуального стилю виконавської діяльності (Є. Йоркіна та ін.), розвитку виконавських якостей (Є. Скрипкіна та ін.), виконавської активності (С. Єгорова та ін.), креативності (В. Фрицюк та ін.) тощо [14; 15]. Однак у спеціальній літературі категорія

«інструментально-виконавська майстерність майбутнього вчителя музики» досі не знайшла достатнього розкриття, що негативно позначається на практиці навчання студентів-музикантів у педагогічних університетах.

Метою статті є аналіз проблеми формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних дослідженнях й уточнення поняття «інструментально-виконавська майстерність».

Сучасні тенденції забезпечення гуманістичної спрямованості фахової підготовки майбутніх учителів музики розкривають невід'ємність та взаємну залежність процесу формування виконавської майстерності та підготовки студентів до практичної діяльності в умовах загальноосвітньої школи [13]. Тому настільки актуальним є формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі їхньої професійної підготовки.

У процесі розвитку музично-педагогічної освіти склалася певна система інструментальної підготовки учителів музики загальноосвітньої школи, яка відрізняється від підготовки інструменталістів-виконавців у мистецьких навчальних закладах. Це зумовлено різними цілями та завданнями майбутньої практичної діяльності фахівців відповідного профілю. Якщо головною метою діяльності піаніста-виконавця є саме виконання творів і найповніше розкриття перед слухачами їхнього художнього змісту, то для вчителя музики такою метою є формування музичної культури учнів у процесі різноманітної музичної діяльності, зокрема інструментально-виконавської. Тому, одним із пріоритетних напрямків професійної підготовки майбутніх учителів музики Л. Гусейнова вважає формування їхньої готовності до виконавської діяльності [4]. У нашому дослідженні – це формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Проблемою виконавської майстерності майбутнього вчителя займалася Л. Гончаренко. Науковець наголошує, що актуальними завданнями в процесі фахової підготовки майбутніх учителів постають питання не тільки опанування ними технікою гри на музичному інструменті, але й розвиток виконавського мислення та інтерпретаційних умінь, що забезпечить розуміння та цілісне відтворення музичних творів різних жанрів та стилістичних напрямків [3].

Формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики як керівника інструментального колективу досліджує Ж. Карташова, наголошуючи на залежності цього процесу від: рівня художньо-комунікативної діяльності керівника інструментального колективу; стильової відповідності виконавської інтерпретації музичного твору; доцільного використання засобів музичної виразності; розвитку особистісно-психологічних та професійно-педагогічних якостей та здібностей студентів у процесі керівництва інструментальним музикуванням школярів; техніки комунікативного спілкування з творчим колективом [7].

Багатоаспектність роботи вчителя музичного мистецтва в школі пояснюється сучасними вимогами до організації та проведення різних видів музичної та мистецької діяльності з учнями на уроках музичного мистецтва, що потребує від учителя не тільки систематичних і глибоких професійних знань, умінь та навичок, а й сформованості здатності до творчості, саморозвитку, самовдосконалення, наголошує І. Щербак. Реалізація всіх видів музично-виконавської діяльності вчителя (сольне виконавство, самостійна робота над музичними творами, читання з листа, акомпанування, гра в ансамблі, творче музикування та імпровізація) повинні базуватись на синтезі виконавських та педагогічних якостей, розвинутому естетичному смаку та свідомому ставленню до музичного мистецтва [16]. Здатність до творчості є актуальною професійною якістю майбутніх учителів, потребу в яких відчуває сьогодняшня освіта. Успіхів у професійній діяльності сьогодні може досягнути тільки той вчитель, який має високий рівень креативності, який відбувся як творча особистість [14; 15].

Звертаючись до музики різних епох, осмислюючи її естетико-стильові закономірності, типологічні форми, технологічні норми втілення художньо-образного задуму, майбутні вчителі музичного мистецтва постійно зустрічаються із закарбованими в них культурними реаліями сприйняття, психологією мистецького спілкування [9]. Усе це позначається на їхній інструментально-виконавській майстерності.

В. Петрушин зазначає: «Мистецтво гри на музичному інструменті базується на принципі єдності художнього образу та технічної майстерності, яка дозволяє музиканту донести все, що він бажає виразити та висловити своїм виконанням. Постійне удосконалення технічної майстерності – це, по суті, робота музиканта над розширенням своїх можливостей у втіленні художніх образів» [11]. Уважаємо, що все це в комплексі веде до розвитку інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Варто зазначити, що музичне переживання має не тільки слухову, а й рухову природу, тобто завжди пов'язане з різноманітними рухами, як при виконанні музики, так і при її сприйнятті. Мимовільні похитування тілом, відбивання ритму рукою чи ногою, підспівування – усе це прояви моторної природи музичного переживання [11]. На думку В. Петрушина, здатність до здійснення чітких, художньо-обумовлених, управних ігрових рухів є таким же важливим досягненням музиканта, як і розвинений слух,

гарна музична пам'ять та ін. Тому науковець постійно зазначає роль практичних дій та операцій у навчанні, звертаючи увагу на психологічні закономірності поєднання процесів мислення, творчості, емоцій та роботи рук (моторики) музиканта. Отже, цей аспект також варто враховувати у процесі формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Як правило, виконавець завжди прагне не стільки детально передати музичний текст твору, як «відновити» його, пропускаючи через себе думки й переживання автора. Разом з тим, музикант повинен показати своє ставлення до музики, розповісти слухачам про свої переживання і відчуття. Тому музична педагогіка завжди наголошувала на важливості збереження та розвитку індивідуальної виконавської неповторності у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва. В її основі лежать: художній світогляд особистості, ступінь розвитку інтелекту, культури, художнього смаку виконавця, наявність вольових та професійних якостей учителя, а також високий рівень володіння виконавською технікою, артистичність [16]. Розвиток означених якостей є, на нашу думку, пріоритетним у процесі формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

У процесі роботи над музично-педагогічним репертуаром увагу студентів потрібно звертати на формування вмінь та навичок відбору найбільш цікавого, художньо досконалого музичного матеріалу, досягнення високого професійного рівня його виконання. Майбутньому вчителю музичного мистецтва також необхідно володіти методикою самостійної роботи над музичним твором (виконання окремих голосів, фраз, періодів; опрацювання особливостей ритмічної, артикуляційної, динамічної, жанрово-стилістичної організації музичного матеріалу; подолання виконавських та технічних складнощів тощо) [16]. Уважаємо розвиток самостійності особливо важливим для формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

У повсякденній роботі вчителю музичного мистецтва потрібні навички підбору знайомих мелодій на слух (з додаванням до них акомпанементу), гармонізації та інструментального перекладу музичних уривків, володіння прийомами творчого музикування та імпровізації. Формування цих умінь потребує достатнього періоду часу та найбільш ефективно здійснюється в процесі постійної, кропіткої та цілеспрямованої роботи студентів у класі інструментально-виконавської підготовки [16]. Без таких видів творчої роботи, на нашу думку, неможливо ефективно розвивати інструментально-виконавську майстерність студентів.

Розгляд виконавської культури майбутнього викладача як сукупності професійних якостей та знань, які проектуються на його уміння, дозволяє О. Заходякіну виділити комплекс найважливіших умінь, що необхідні для успішного здійснення інструментально-виконавської діяльності, а саме: музично-аналітичні уміння, уміння художньо-виконавської інтерпретації, тобто можливість довільно оперувати виконавським образом, охоплюючи його цілісно, розгорнуто, з усіма стильовими, тембровими й динамічними подробицями, сприйняти його виконавську архітектоніку; уміння музичного сприймання або заглиблення виконавця в художній зміст твору на основі власних асоціативних зв'язків, уявлень, відчуттів, абстрактного мислення, психологічних особливостей; уміння оперувати набутими музично-теоретичними та фаховими знаннями, втілювати свої наміри, керувати емоційним тонусом виконання; технічні уміння [6].

Музично-виконавське мистецтво Т. Глушук вважає багатоскладним об'єктом мистецтвознавчого дослідження, який припускає різноманітні принципи аналізу, причому його сутність не зводиться до жодної з них, тому що на кожній окремій стадії пізнання конкретна виконавська система постає як комплекс досліджуваних об'єктів з тією чи іншою ієрархічною побудовою з властивими їм зв'язками, стосунками й складною внутрішньою структурою. Специфіка музично-виконавського мистецтва виявляється в тому, що воно розглядається, з одного боку, як процес створення нових художніх цінностей, з іншого – як явище культури певної країни та суспільства в цілому [2]. У контексті дослідження, безперечно, музично-виконавське мистецтво майбутніх учителів музичного мистецтва виявляється у створенні нових художніх цінностей, зокрема, пов'язаних з інтерпретацією музичних творів.

С. Сергієнко розглядає інструментально-виконавську підготовку майбутнього учителя музичного мистецтва як цілісне, професійне утворення, що включає форми, методи і засоби, які відповідають конкретним виконавським вимогам і здійснюються у комплексній залежності від них [12]. Звісно, у нашому дослідженні інструментально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва має бути спрямована, передусім, на формування їхньої інструментально-виконавської майстерності.

Варто зазначити, що оригінальні ідеї щодо окремих аспектів інструментально-виконавської майстерності знаходимо в мистецтвознавчих дослідженнях.

Наприклад, комплексність музично-творчої діяльності виконавця-педагога є, на думку Ю. Некрасова, невідривною в її музикологічному доповненні музично-критичними і музикознавчо-аналітичними навиками, які органічно окристалізувалися в сучасних пошуках аутентичного виконавства, з одного боку, інтерпретаторської унікальності, з другого, імпровізаційно-алеаторичного самовиявлення, з третього [10]. Звісно, вчитель музичного мистецтва з високим рівнем інструментально-виконавської майстерності завжди здатний до інтерпретаторської унікальності й аутентичного виконавства. Це саме те, до чого варто прагнути.

Звісно, варто враховувати, що інструментально-виконавська майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва стосується не лише виконавського аспекту, а й педагогічного.

Науковці зазначають, що рівень професійної кваліфікації вчителя музики особливо яскраво виявляється на етапі організації слухання школярами «живої» музики, коли синтез педагогічного і виконавського компонентів діяльності вчителя дає змогу досягти художнього впливу музичного мистецтва на особистість.

Педагог-дослідник Л. Арчажникова визначає зміст навчання в інструментальному класі як сукупність таких елементів, як: розвиток здатності до осягнення художнього задуму музичного твору на основі глибокого проникнення в нотний запис і виникнення власної інтерпретації, яка відповідає стилю і характеру твору; передача тим, хто навчається, систематизованих музично-історичних і теоретичних знань на прикладі вивчення найкращих творів класики, різних форм, стилів і жанрів; формування умінь самостійної роботи над музичним твором у поєднанні з виробленням естетичних суджень і критичного аналізу музики, що вивчається; організація і розвиток навичок технічного освоєння музичних творів, що виконуються; формування навичок читання з листа, транспонування, акомпанементу та гри в ансамблі [1]. Крім того, на думку науковця, зміст навчання в класі основного музичного інструмента передбачає специфічні особливості практичної роботи на інструменті, постійний досвід накопичення спеціальних знань, умінь і навичок, а також розвиток здатності до практичного застосування цього досвіду в майбутній творчій і професійній діяльності. На нашу думку, усе це, безперечно сприяє формуванню інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Реалізувати означені вище позиції щодо складових змісту виконавської підготовки студента можливо за умови формування творчого мислення, яке забезпечить цілеспрямованість та логіку поетапного розвитку навчального процесу, а відтак і саморозвитку виконавської майстерності в перспективі в контексті набування зазначених теоретико-практичних компетенцій [8].

Пошук нових прогресивних технологій навчання в галузі музично-педагогічної освіти, що відбувається на тлі реформування вищої школи України, методологічно ґрунтується на гуманістично-культуротворчій парадигмі, стратегічна мета якої – становлення особистості як творчого суб'єкта. У межах цього процесу відбувається якісний перехід від учителя музики старого зразка – до формування фахівця якісно нової формації, який здатний передбачати зміни і своєчасно реагувати на них на високому професійному рівні. І. Денисюк наголошує на необхідності формування в майбутнього вчителя музики імпровізаційної майстерності, що дозволяє забезпечити його професійну мобільність та конкурентоспроможність [5]. На нашу думку, імпровізаційну майстерність можна вважати складовою інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва й необхідно приділяти увагу її розвитку також.

Як зазначає І. Денисюк, на сучасному етапі розвитку музичного мистецтва серед молодих виконавців все більшої популярності набуває сфера вільного інструментального музикування. Уміння грати на слух, добре читати з листа, транспонувати та імпровізувати є запорукою успіху музиканта. Вочевидь, на сьогодні цінним є той виконавець, який не просто добре виконує та інтерпретує найкращі зразки світової класики, але вміє легко й вільно самовиражатися на сцені мовою музики, тобто імпровізувати [5]. У свою чергу, вільно імпровізувати може лише педагог-музикант із високим рівнем інструментально-виконавської майстерності.

Висновок. Таким чином, аналіз та узагальнення наведених джерел дають змогу стверджувати, що інструментально-виконавська майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва є інтегративною характеристикою, системою інструментально-виконавських знань, умінь і навичок, психічних процесів і якостей особистості, що забезпечує успішне виконання професійно-педагогічних завдань, зокрема, пов'язаних з інтерпретаторською творчістю, дає змогу фахівцям успішно формулювати професійні завдання на уроках музичного мистецтва, виходячи з ситуації, та успішно їх розв'язувати відповідно до поставлених цілей.

Література

1. Арчажникова Л. Г. Структура профессиональной деятельности учителя музыки / Л. Г. Арчажникова // Подготовка учителя музыки к профессиональной деятельности в школе. – Ярославль, 1985. – С. 3-20.
2. Глушук Т. В. Музично-виконавське мистецтво як об'єкт дослідження українського мистецтвознавства / Т. В. Глушук // Культура і сучасність. – № 1. – 2016. – С. 87-91.
3. Гончаренко Л. Формування інструментально-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики / Л. Гончаренко // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Випуск 112. 2012. – С. 142-149.
4. Гусейнова Л. В. Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання музики / Л. В. Гусейнова. – Київ, 2005. – 18 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00444444_0.html
5. Денисюк І. С. Формування навичок імпровізації майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / І. С. Денисюк. – Київ, 2017. – 256 с.
6. Заходякін О. Інструментально-виконавська діяльність як невід'ємна частина професійної підготовки педагога-музиканта / О. Заходякін. – 2014. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/18841-instrumentalno-vikonavska-diyalnist-yak-nevid-yemna-chastina-profesijnoi-pidgotovki-pedagoga-muzikanta.html>

7. Карташова Ж.Ю. Специфіка формування інструментально-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики в процесі колективного музикування / Ж.Ю. Карташова // Збірник наукових праць. – Випуск 18 (1–2015). – С. 332-337.
8. Лаврентьєва Н. Структурно-функціональна модель формування творчого мислення майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки / Н. Лаврентьєва // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти : збірник наукових праць ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». – Вип. 4. – Слов'янськ, 2016. – С. 236-247.
9. Малинковская А.В. Класс основного музыкального инструмента. Искусство фортепианного интонирования / А.В. Малинковская. – Москва: ВЛАДОС, 2005. – 461 с.
10. Некрасов Ю. И. Комплексный подход до формування виконавської майстерності піаніста: автореф. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Ю. И. Некрасов. – Одеса. 2005. – 18 с.
11. Петрушин В.И. Музыкальная психология : учебное пособие / В.И. Петрушин. – Москва : ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
12. Сергієнко С. Інструментально-виконавська підготовка майбутнього учителя музичного мистецтва в умовах сучасного музикування / С. Сергієнко. 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1675>
13. Федоришин В. І. Формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання музики і музичного виховання / В. І. Федоришин. – Київ. 2006. – 19 с.
14. Фрицюк В. А. Креативність учителя музики: діагностика та розвиток. Навч.-метод. посібник для майбут. учителів / В. А. Фрицюк. – Вінниця, Видавництво ТОВ фірма «Планер», 2013. – 140 с.
15. Фрицюк В. А. Поняття креативності майбутнього учителя музики / В. А. Фрицюк // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2002. – Вип. 6. – С. 128-130.
16. Щербак І. Інструментально-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва як психолого-педагогічна проблема / І. Щербак. 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/2014-rik/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/seksiia-2/3550-instrumentalno-vykonavska-pidhotovka-maybutnoho-vchytelya-muzychnoho-mystetstva-yak-psykholoho-pedahohichna-problema>

References

1. Archazhnikova L. G. Struktura professional'noj dejatel'nosti uchitelja muzyki / L. G. Archazhnikova // Podgotovka uchitelja muzyki k professional'noj dejatel'nosti v shkole. – Jaroslavl', 1985. – S. 3-20.
2. Hlushchuk T. V. Muzychno-vykonavske mystetstvo yak ob'ekt doslidzhennia ukrainskoho mystetstvovnavstva / T. V. Hlushchuk // Kultura i suchasnist. – # 1. – 2016. – S. 87-91.
3. Honcharenko L. Formuvannia instrumentalno-vykonavskoi maisternosti maibutnoho vchytelia muzyky / L. Honcharenko // Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky. – Vypusk 112. 2012. – S. 142-149.
4. Huseinova L. V. Formuvannia hotovnosti maibutnih uchyteliv muzyky do instrumentalno-vykonavskoi diialnosti : avtoref. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 – teoriia ta metodyka navchannia muzyky / L. V. Huseinova. – Kyiv. 2005. – 18 s. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00444444_0.html
5. Denysiuk I. S. Formuvannia navychok improvizatsii maibutnih uchyteliv muzyky u protsesi instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky: dys.... kand. ped nauk: 13.00.02 – teoriia ta metodyka muzychnoho navchannia / I.S.Denyshuk. – Kyiv, 2017. – 256 s.
6. Zakhodiakin O. Instrumentalno-vykonavska diialnist yak nevidiemna chastyna profesiinoi pidhotovky pedahoha-muzykanta / O. Zakhodiakin. – 2014. – [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/18841-instrumentalno-vikonavska-diyalnist-yak-nevid-yemna-chastina-profesijnoi-pidgotovki-pedagoga-muzykanta.html>
7. Kartashova Zh.Yu. Spetsyfyka formuvannia instrumentalno-vykonavskoi maisternosti maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi kolektyvnoho muzykuvannia / Zh.Yu. Kartashova // Zbirnyk naukovykh prats. – Vypusk 18 (1–2015). – S. 332-337.
8. Lavrentieva N. Strukturno-funktsionalna model formuvannia tvorchoho myslennia maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky / N. Lavrentieva // Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty : zbirnyk naukovykh prats DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichniyi universytet». – Vyp. 4. – Sloviansk, 2016. – S. 236-247.
9. Malinkovskaja A.V. Klass osnovnogo muzykal'nogo instrumenta. Iskustvo fortepiannogo intonirovaniya / A.V. Malinkovskaja. – Moskva: VLADOS, 2005. – 461 s.
10. Nekrasov Yu. I. Kompleksnyy pidkhd do formuvannia vykonavskoi maisternosti pianista: avtoref. ... kand. mystetstvovnavstva : 17.00.03 – muzychne mystetstvo / Yu. I. Nekrasov. – Odessa. 2005. – 18 s.
11. Petrushin V.I. Muzykal'naja psihologija : uchebnoe posobie / V.I. Petrushin. – Moskva : VLADOS, 1997. – 384 s.
12. Serhiienko S. Instrumentalno-vykonavska pidhotovka maibutnoho uchytelia muzychnoho mystetstva v umovakh suchasnoho muzykuvannia / S. Serhiienko. 2016. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1675>
13. Fedoryshyn V. I. Formuvannia vykonavskoi maisternosti studentiv muzychno-pedahohichnykh fakultetiv u protsesi kolektyvnoho muzykuvannia : avtoref. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 – teoriia ta metodyka navchannia muzyky i muzychnoho vykhovannia / V. I. Fedoryshyn. – Kyiv. 2006. – 19 s.
14. Frytsiuk V. A. Kreatyvnist uchytelia muzyky: diahnostryka ta rozvytok. Navch.-metod. posibnyk dlia maibut. uchyteliv / V. A. Frytsiuk. – Vinnytsia, Vydavnytstvo TOV firma «Planer», 2013. – 140 s.
15. Frytsiuk V. A. Poniattia kreatyvnosti maibutnoho uchytelia muzyky / V. A. Frytsiuk // Naukovi zapysky. Serii: Pedahohika i psykholohiia. VDPU im. Mykhaila Kotsiubynskoho. – Vinnytsia, 2002. – Vyp. 6. – S. 128-130.
16. Shcherbak I. Instrumentalno-vykonavska pidhotovka maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva yak psykholoho-pedahohichna problema / I. Shcherbak. 2015. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/2014-rik/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/seksiia-2/3550-instrumentalno-vykonavska-pidhotovka-maybutnoho-vchytelya-muzychnoho-mystetstva-yak-psykholoho-pedahohichna-problema>

УДК 351.862.2:37.091

DOI 10.31652/2415-7872-2020-65-76-80

НОВІ ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Коломієць Д. І., orcid.org/0000-0003-1966-0837

Гречка В. М.

У статті визначено місце теорії цивільного захисту в сучасній педагогічній освіті. Проаналізовано фактори негативного впливу нових загроз (пандемія коронавірусу, терористичні акти, інформаційні атаки, масові заворушення) на національну безпеку, на соціальну сферу та здоров'я учасників освітнього процесу. Здійснено аналіз сайтів різних ЗВО України щодо мети й змісту навчальної дисципліни «Цивільний захист». Запропоновано нові тематичні напрями, які потребують негайного впровадження у викладанні дисципліни «Цивільний захист» у педагогічних університетах. Визначено форми роботи з майбутніми вчителями щодо їхньої підготовки до організації правильної поведінки учнів в умовах нових загроз їхньому здоров'ю та життю. Зроблено висновок, що необхідно якнайшвидше розробити методичні рекомендації для вчителів щодо організації правильної поведінки учнів в умовах нових загроз.

Ключові слова: епоха пандемії, нові загрози здоров'ю та життю, інтернет-спільноти, надзвичайні ситуації, педагогічна освіта, підготовка вчителя, поведінка учнів, цивільний захист.

NEW TASKS OF THE DISCIPLINE «CIVIL DEFENSE» IN THE FUTURE TEACHERS TRAINING PROCESS

Kolomiets D. I., Grechka V. M.

The article determines the position of the civil defense theory in modern pedagogical education. The factors of negative impact of new threats (corona-virus pandemic, terrorist acts, information attacks, mass riots) on the national security as well as the social sphere and health of education process participants have been analyzed. A netnographic analysis of the Ukrainian higher education institutions' official web-sites on the purpose and content of the discipline «Civil Defense» have been carried out. New thematic areas which need immediate introduction into teaching the discipline «Civil Defense» in pedagogical universities have been proposed. Forms of work with future teachers on their preparation for the organization of students' correct behavior in the conditions of new threats to their health and life have been defined. It's been emphasized on the necessity of the immediate development of the guidelines for teachers to organize the students' correct behavior in conditions of new threats.

Keywords: pandemic era, new threats to health and life, online communities, emergencies, teacher education, teacher training, students' behavior, civil defense.

Актуальність проблем цивільного захисту (ЦЗ), тобто захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій (НС) природного й техногенного характеру, а також від небезпек, що виникають під час ведення воєнних дій або внаслідок цих дій, не знижується. Окрім традиційних надзвичайних ситуацій природного й техногенного походження та воєнних дій, у сучасному суспільстві виникла низка нових загроз соціально-політичного характеру, а саме: пандемія коронавірусу, терористичні акти, інформаційні атаки, масові заворушення тощо. Усе це в комплексі впливає на життя населення та функціонування кожної держави світу. Не є винятком і Україна, де всі названі фактори набули інтенсивних проявів. Крім того, за останні кілька років у нашій країні набули загрозливого поширення небезпечні соціальні ситуації в молодіжних середовищах (суїцидальні інтернет-спільноти, сайти порнографічного характеру, явища булінгу та прояви учнівської агресії, розповсюдження наркотичних речовин серед учнів тощо).

Через обставини, що складаються, дисципліна «Цивільний захист» набуває все більшої актуальності, зростає її міждисциплінарний характер і соціальна спрямованість. Значною мірою протистояти перерахованим загрозам, на нашу думку, можна за допомогою своєчасного інформування та навчання молодого покоління, виховання в молоді необхідних для протистояння негативним зовнішнім впливам особистісних характеристик, формування в кожній молодій людині відповідних компетентностей. Тому, як ніколи раніше, посилюється вплив сфери освіти на сферу безпеки в державі. Відтак, виникає проблема оновлення змісту та форм викладання дисципліни «Цивільний захист» у педагогічних університетах.

Нині майже в усіх державах світу освіта визнана стратегічним ресурсом розвитку. За своєю суттю й призначенням освіта – це, насамперед, соціокультурний вплив громадськості та держави на суспільство специфічними освітньо-виховними методами.